

اکنون وقت تغییر زبان هسته‌ای ماست

از فناوری بازدارنده تا سرمایه‌ساز ملی

مصطفی زمانیان
عضو هیئت علمی دانشکده حکمرانی دانشگاه تهران

دو دهه است که بخش بزرگی از تنش میان ایران و غرب حول محور «فناوری هسته‌ای» شکل گرفته است. در این مدت، فشار خارجی عمدتاً متوجه زیرساخت‌های راهبردی کشور و آثار اجتماعی فشارها بر مردم بوده، و در مقابل پاسخ ایران عمدتاً در قالب توسعه ظرفیت‌های فنی، افزایش سطح خودکفایی و تقویت توان بازآرندگی تعریف شده است. این الگوی رفتاری دوگانه فشار سیاسی در مقابل مقاومت فنی سال‌ها میدان اصلی این تقابل را شکل داده است.

اما اکنون، در فضای جدید پس از صدور قطعنامه تازه آژانس و همچنین در شرایط اجتماعی خاص داخل کشور، پرسشی بنیادین دوباره سرپوش آورده‌آیا ادامه این الگوی توسعه صنعت هسته‌ای، همچنان کارآمد است؟ و مهم‌تر از آن، نسبت صنعت هسته‌ای ایران با «سرمایه اجتماعی ملی» چیست؟ این پرسش، برخلاف ظاهرش، پرسشی فنی یا حقوقی نیست؛ پرسشی زبانی است. زیرموضوع این فناوری، این «زبان روایت فناوری» است که سرنوشت یک صنعت و جایگاه یک کشور را تعیین می‌کند.

زبان فعلی صنعت هسته‌ای

زبانی که شنیده می‌شود؛ اما فهمیده نمی‌شود

صنعت هسته‌ای ایران در دو دهه گذشته عمدتاً با سه زبان سخن گفته است: **زبان فنی**: آمار غنی سازی، ظرفیت سانتریفیوژ، توان تولید رادیودارو، ایزوتوپ پایدار، راکتور تحقیقاتی و... زبانی کاملاً تخصصی؛ دقیق ولی برای عموم ناآشنا.

زبان حقوقی و مقرراتی: پروتکل الحاقی، NPT، تعهدات و حقوق متقابل، قطعنامه و مکانیسم ماشه. زبانی لازم؛ اما نه برانگیزنده افکار عمومی. **زبان سیاسی و امنیتی**: مقاومت، بازآرندگی، استقلال، تهدیدزدایی، سلاح نه‌ام‌توان نه‌تنها لازم بلکه حق مسلم. زبانی هویتی، اما اغلب دوقطبی‌ساز.

این سه زبان، علی‌رغم ضرورتشان، در «ساختن پیوند عمیق بین صنعت هسته‌ای و مردم» دچار ضعف ساختاری‌اند. به عبارت دیگر زبان فعلی صنعت هسته‌ای، زبان توسعه نیست؛ زبان اعتماد نیست و در نتیجه نمی‌تواند زبان آینده صنعت هسته‌ای ایران باشد. زبان فعلی صنعت فقط مسائل فنی و عملیاتی از جمله ارتقای غنی سازی، راه اندازی واحدهای جدید، توسعه رادیودارو، ایزوتوپ‌های پایدار و افزایش ضریب ایمنی راکتورها را می‌بیند. همچنین مسائل راهبردی و سازمانی از جمله حفظ استقلال فناوریانه، مدیریت ریسک تحریم، تعامل حقوقی با آژانس، مدیریت افکار عمومی جهانی و توسعه زنجیره ارزش داخلی را می‌بیند و برای پاسخ به آنها برنامه‌ریزی می‌کند. هر دو نوع مسئله مهم هستند؛ اما هیچ‌یک به پرسش اصلی مردم پاسخ نمی‌دهند. در واقع مسائلی وجود دارند که هنوز نام‌گذاری نشده‌اند، ولی سرنوشت صنعت را تعیین می‌کنند. چگونه می‌توان صنعت هسته‌ای را به بخشی از مفاهیم ملی تبدیل کرد نه محل مناقشه سیاسی؟ چگونه می‌توان فناوری را از «کالای امنیتی» به «دارایی عمومی» تبدیل کرد؟ چگونه می‌توان «اعتماد اجتماعی» را به عنوان مؤلفه بازآرندگی در کنار توان فنی تعریف کرد؟ چگونه می‌توان صنعت هسته‌ای را محور یک «آینده سازی ملی» دانست؟

این‌ها مسائلی‌اند که انتظار مردم از صنعت را تغییر می‌دهند و دقیقاً روشن می‌کنند که ضعف صنعت هسته‌ای امروز در فناوری نیست؛ در زبان روایت فناوری است.

اکنون زمان تغییر زبان است؛ چرا؟

جهان امروز، عرصه رقابت صرفاً روی زیرساخت‌ها نیست. در چنین جهانی کشورها با سه ابزار رقابت می‌کنند: فناوری، سرمایه اجتماعی و روایت ملی از آینده. ایران در فناوری هسته‌ای پیشرفت کرده است؛ اما در دو عرصه دیگر، هنوز پروژه ساختاری تعریف نشده است. این قطعنامه جدید، اگرچه در سطح سیاسی تبعاتی را برای ما خواهد داشت؛ اما در سطح زبانی یک هشدار مهم است؛ اگر روایت هسته‌ای ما تغییر نکند، دیگران روایت ما را می‌نویسند و روایت قبیل همیشه امنیتی سازی، تقابل و انزوا را تقویت می‌کند. زمان ایجاد یک زبان جدید است، زبانی که زندگی مردم را ببیند، آینده را تصویر کند، معنا و افتخار بیافریند، اعتماد تولید کند و در نهایت صنعت هسته‌ای را از «مسئله سیاست خارجی» به «دارایی ملی» تبدیل کند.

ادامه در صفحه ۷

سیستم دارویی کشور سالانه

به ۴۰۰ تا ۵۰۰ تن مواد خاص نیاز دارد

ماجرای واردات ۷۲ هزار میلیارد تریاک

۸

قطعنامه مضحک آژانس بین المللی انرژی اتمی باید از سوی ایران پاسخی داشته باشد

که ضمن حفظ ابهام هسته‌ای، محاسبات طرف مقابل را تغییر دهد

چشم‌بند گروسی را محکم‌تر کنید

سیاست داخلی جدی می‌شود؟

گزارش «فرهیختگان» از تحرکات اولیه گروه‌های سیاسی برای انتخابات شوراها ۷

دخترانی از طلا بالاتر

درباره افتخار آفرینی‌های تمام‌نشدنی بانوان ورزشکار
۲ که همه ایران به آن‌ها افتخار می‌کنند

افزایش روزهای ناسالم حتی با وجود تغییرات جوی نشان می‌دهد
کشور با ضعف نظارت و اجرا مواجه است

قانون هوای «پاک» پاک یادشان رفته!

۶

با رونمایی از پروانه استاندارد

گام آخر تولید مخازن کامپوزیتی نوع چهار در تبریز برداشته شد

پیش‌به‌سوی ۲۰۰۰ میلیارد تومان درآمد فناوریانه غیرشهریه‌ای

۴

در بعضی کارها خوشحالم از بازی نکردن

در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

نوبت پورفرج، بازیگر سریال «با مادام خمار»

